

افول ۸۰ درصدی قول و قرار پژوهشی دولتی‌ها با دانشگاه

سهم ۴۵ درصدی مجتمع گاز پارس جنوبی در بند «د» تبصره ۹ بودجه ۱۴۰۲

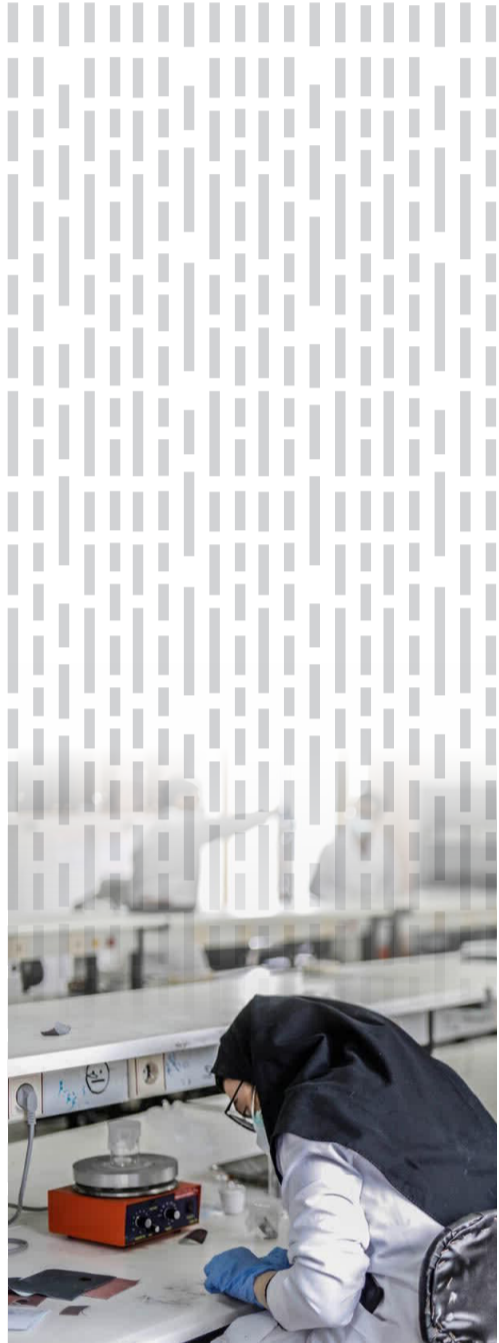
فاطمه طاری بخش
خبرنگار گروه دانشگاه

بند «د» تبصره ۹ بودجه مبنی بر ماده ۶۴ قانون برنامه ششم توسعه است که بر حمایت از پژوهش‌های ناقضا محور تاکید کرده است. این بند را می‌توان

از مهم‌ترین بندهای حمایت از پژوهش‌های مساله محور دانست که در بودجه وزارت علوم وجود دارد و از سال ۹۷ تاکنون در ردیف‌های بودجه‌ای وزارت علوم ذکر شده است. بند «د» تبصره ۹ به واریز ۶۰ درصدی از هزینه امور پژوهشی شرکت‌های دولتی و بانک‌ها و موسسات انتفاعی به حساب صندوق شورای عالی عتف اشاره می‌کند. بودجه‌ای که قرار است در راستای

حل مسائل و مشکلات شرکت‌ها و موسسات مذکور از طریق توافقنامه‌ای با دانشگاه‌های و موسسات آموزش عالی پژوهشی مصرف شود. تا سال ۱۴۰۰ که صندوقی با نام صندوق عتف وجود نداشت، این اعتبارات به حسابی معرفی شده توسط خزانه‌داری می‌رسید و اعتبارات مانده نمی‌توانست به سال بعد منتقل شود، بعد از تأسیس صندوق عتف، دوسال طول کشید

تا اساسنامه آن تصویب شود. با توجه به اینکه تنها دوماه از تصویب اساسنامه صندوق عتف می‌گذرد، این مبلغ همچنان به حساب صندوق در خزانه‌داری ریخته می‌شود و هنوز صندوق به عنوان امانت‌دار رسمی آن شناخته نمی‌شود. در ادامه گزارش امروز به بررسی تحقق و تکلیف این بند در سال ۱۴۰۲ و عملکرد صندوق عتف خواهیم پرداخت.

پژوهشگران بند «د» محکوم به پرداختی صفر

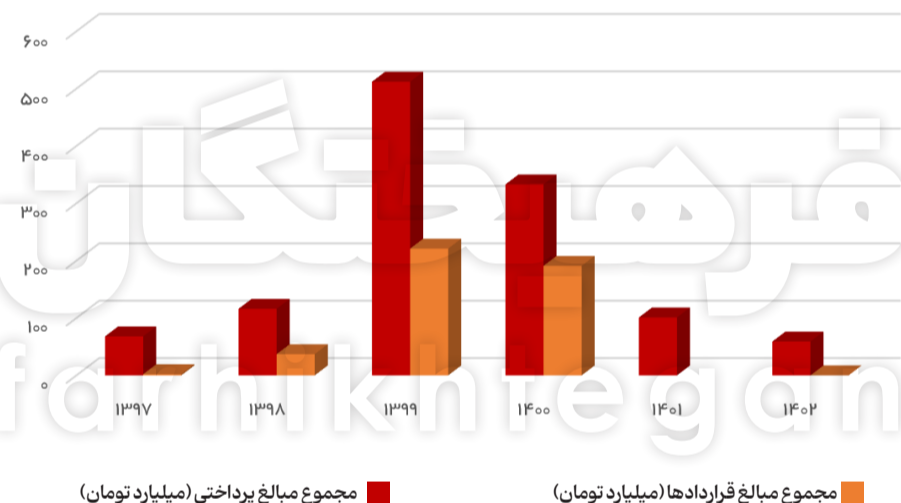
پیش از بررسی جزئی، خوب است نگاهی کلی به عملکرد ۱۰ ماهه این بند شش ساله در سال جاری داشته باشیم. یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که در بند مذکور وجود داشت، عدم انتقال منابع به سال بعد به دلیل طولانی شدن فرآیند پژوهش‌ها بود که با تصویب واریز منابع به حساب صندوق عتف در خزانه‌داری این چالش حل شد. براساس لایحه بودجه ۱۴۰۲ اعتبار تکلیفی مشمولان بند «د» تبصره ۹، ۶۵۰۹ میلیارد تومان است. طبق گزارش خزانه‌داری کل کشور، در شش ماهه اول سال حدود ۴۰۰ میلیارد تومان توسط شرکت‌ها و بانک‌ها و موسسات مشمول به حساب صندوق عتف واریز شد. البته حتی اگر هر کدام از ارگان‌های مذکور در طول سه ماه، مبلغی را به حساب صندوق واریز نکردند، در پایان دوره، آن مبلغ از حساب ارگان مربوط نزد خزانه‌داری برداشت و به حساب مذکور واریز می‌شود. از سمت دیگر نیز ۴۱۰ اولویت پژوهش و فناوری توسط مشمولان، در سامانه وزارت علوم ثبت شده که ۹۶۰ پیشنهاد از سمت اعضای هیات علمی و پژوهشگران دانشگاهی و موسسات آموزش عالی برای این اولویت‌ها ارسال شده است. در این ۱۰ ماهه سال ۱۴۰۲، ۱۱۰ قرارداد، مجموعاً به مبلغ ۵۹ میلیارد تومان نیز منعقد شده که از این میزان ۱۰۸ پیشنهاد از سمت کارفرما تایید شده است. جالب است به این نکته اشاره کنیم که در سال ۱۴۰۲ با این وجود که ۱۰ ماه از آغاز سال و چهارماه از واریز بیش از نیمی از وجوه و دوماه از تصویب اساسنامه صندوق عتف می‌گذرد اما همچنان مبلغی به پژوهشگران بابت قراردادهای پرداخت نشده است. علاوه بر این، طی این ۱۰ ماه تنها ۹ درصد از مبلغ اعتبار تکلیفی به مبلغ مجموع قراردادهای تبدیل شده اما این ۹ درصد نیز به صورت کامل محقق نشده و به دست پژوهشگران نرسیده است. نکته دیگر این است که بودجه کل پژوهش و فناوری کشور حدود ۳۵ هزار و ۴۶۴ میلیارد و ۵۷۵ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان است و به عبارت دیگر می‌توان گفت کمتر از ۲ درصد بودجه پژوهشی یا ۱،۸ درصد این بودجه به پرداختی و اعتبارات تکلیفی ارگان‌ها و سازمان‌های دولتی مربوط می‌شود.

کاهش ۸۲ درصدی قراردادهای منعقد شده طی ۴ سال

در سال ۱۳۹۷ و پیش از اینکه صندوق عتفی متولد شده باشد، مجموع تعداد قراردادهای منعقد شده ۲۲۴ قرارداد رسیده بود که جمعاً ۶۸ میلیارد تومان ارزش داشتند که از این میزان، تنها مبلغ ۲،۸ میلیارد تومان (۴ درصد)، پرداخت و به دست پژوهشگران رسیده، بعد از آن و در سال ۱۳۹۸، ۳۴۴ قرارداد از سمت شرکت‌ها، بانک‌ها و موسسات انتفاعی، با صاحبان ایده منعقد شده که مجموع مبلغ این قراردادها، ۱۱۶ میلیارد تومان بوده اما در نهایت تنها ۳۷ میلیارد تومان یا ۳۱ درصد از مبلغ کل قراردادها پرداخت شده است. در سال ۹۹ اوضاع پرداختی‌ها رو به بهبود می‌رود. از ۶۵۵ قرارداد که در مجموع ارزشی معادل ۵۱۲ میلیارد تومان داشتند، ۲۲۱ میلیارد تومان پرداخت می‌شود. تقریباً بیش از ۴۳ درصد از مبلغ کل قراردادها به پژوهشگران یا ارگان‌های مرتبط پرداخت شده است. سال ۱۴۰۰ با تعداد قراردادهای باقی روبرو شد و به ۵۰۴ قرارداد رسید که ۳۳۳ میلیارد تومان مجموع مبلغ این تعداد قرارداد بوده است. در این سال ۱۹۱ میلیارد تومان از مبلغ کل قراردادها پرداخت شد. اما در سال ۱۴۰۱ معادلات قراردادهای پژوهشی بین شرکت‌ها و بانک‌ها و موسسات انتفاعی وابسته به دولت با تحولی روبرو شد؛

چراکه در این سال ۱۱۲ قرارداد منعقد شد که مبلغ مجموع آن ۱۰۱ میلیارد تومان بوده است. در ۱۰ ماهه اول سال ۱۴۰۲ بیش از ۱۱۰ قرارداد به ۵۹ میلیارد تومان منعقد شده که هنوز هیچ مبلغی به پژوهشگران پرداخت نشده است. در پایان نگاهی به عملکرد سه سال اخیر (از ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۱) می‌اندازیم. در سال ۹۹ با بیشترین تعداد قرارداد و اعتبار تکلیفی و پرداختی روبرو بودیم تا سال ۱۴۰۱ در تعداد قراردادها با ریزش ۸۲ درصدی مواجه و همچنین در مبلغ قراردادها در این بازه سه ساله نیز با ریزش ۸۳ درصدی این مبلغ روبرو شده‌ایم. به صورت کلی باید عنوان کرد تعداد قراردادها از سال ۹۹ به ۱۴۰۰ در تعداد قراردادها ریزش ۲۳ درصدی داشته ولی این وضعیت در سال گذشته به نسبت سال ۱۴۰۰ به مراتب بدتر شده و ریزش ۷۷ درصدی در این حوزه داشته است. تعداد مبلغ قراردادهای هم سال ۱۴۰۰ به نسبت سال ۱۳۹۹ با ریزش ۳۴ درصدی همراه بوده و این میزان در سال گذشته هم با ریزش ۶۹ درصدی همراه بوده است. در مجموع مبلغ قراردادهای در این سال ۸۰ درصد کاهش داشته و در حوزه تعداد قراردادها هم ریزش ۸۲ درصدی را تجربه کرده است.

نگاهی به عملکرد بند «د» تبصره ۹ در ۶ سال اخیر

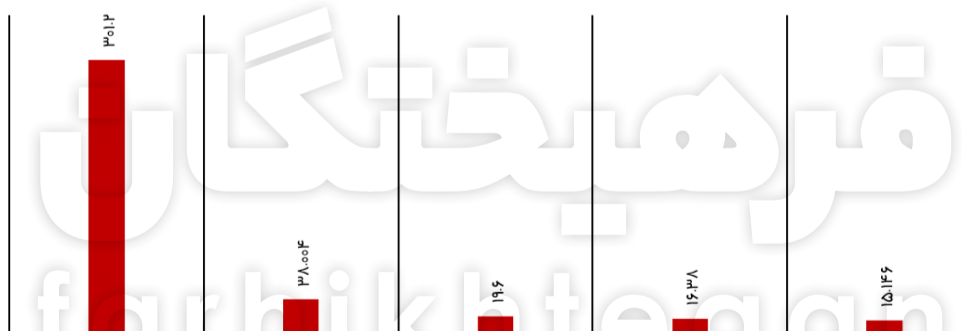

کدام شرکت‌ها سهم بیشتری در بند «د» تبصره ۹ بودجه ۱۴۰۲ داشتند؟

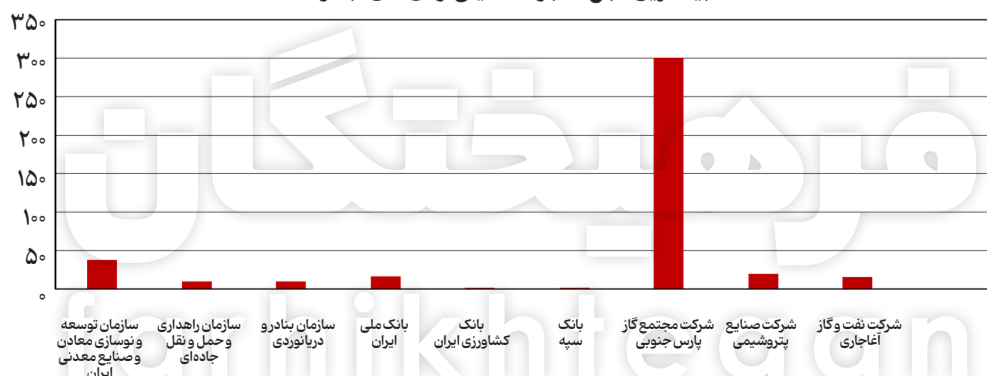
بعد از بررسی کلی قراردادهای سال ۱۴۰۲، بهتر است نگاهی جزئی‌تر به آن داشته باشیم. «فرهیختگان» در این گزارش به بررسی عملکرد ۲۶۸ بانک‌ها و سازمان‌ها و موسسات دولتی و انتفاعی پرداخته است که جمع مبلغ و اعتبارات تکلیفی آنها به ۶۴۴ میلیارد و ۶۶۷ میلیون و ۶۰۰ هزار تومان می‌رسد. بیشترین مبلغ اعتبار تکلیفی مربوط به شرکت مجتمع گاز پارس جنوبی می‌شود که به مبلغ ۳۰۱ میلیارد و ۲۰۰ میلیون تومان است. در واقع بیش از ۴۵ درصد اعتبارات امسال از سمت این شرکت باید به صندوق واریز شود. دومین ارگان، سازمان توسعه و نوسازی

معادن و صنایع معدنی ایران با ۳۸ میلیارد و ۴ میلیون تومان یا ۵ درصد از کل اعتبارات تکلیفی است. سومین ارگان، شرکت مادر تخصصی ملی صنایع پتروشیمی است که تقریباً ۳ درصد اعتبارات را با بیش از ۱۹ میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان به خود اختصاص داده است. بانک ملی ایران با ۱۶ میلیارد و ۳۸۰ میلیون تومان یا ۲۴ درصد از اعتبارات تکلیفی در رتبه چهارم قرار دارد. ارگان پنجم نیز شرکت بهره‌برداری نفت و گاز آغاچاری است که مبلغی معادل ۱۵ میلیارد و ۱۴۶ میلیون تومان اعتبار (۲۲ درصد) به آن تکلیف شده است.

بیشترین مبلغ اعتبار تکلیفی سازمان‌های مشمول بند «د» تبصره ۹ قانون بودجه (میلیارد تومان)

بیشترین مبلغ اعتبارات تکلیفی ارگان‌های تبصره ۹

مجموع پرداختی شرکت‌های سهامی شهرک‌های صنعتی ۱۸ استان کمتر از ۱۳ میلیون تومان

اگر بخواهیم نگاهی به کمترین اعتباراتی که به شرکت‌ها و ارگان‌ها تکلیف شده بیندازیم، شرکت‌های سهامی شهرک صنعتی استان بختیاری، خراسان جنوبی، خراسان شمالی، زنجان، سیستان و بلوچستان، قم، کرمان، کرمانشاه، گیلان، مازندران، مرکزی، همدان، یزد و البرز، هرکدام تنها ۶۰۰ هزار تومان (در مجموع ۸ میلیون و ۴۰۰ هزار تومان) اعتبار تکلیفی داشته‌اند. شرکت‌های سهامی شهرک‌های صنعتی استان سمنان ۹۰۰ هزار تومان مشمول شد. شرکت‌های سهامی پسمانداری صنعت هسته ایران، یک میلیون و ۱۰۰ هزار تومان و سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان، شرکت‌های سهامی شهرک‌های صنعتی استان‌های بوشر، کردستان، و حتی تهران تنها یک میلیون و ۲۰۰ هزار تومان اعتبار تکلیفی داشته‌اند.

حدود ۴ درصد اعتبارات تکلیفی بردوش بانک‌های مشمول

هشت بانک دولتی، تقریباً بیش از ۲ درصد ارگان‌های مشمول این تبصره را شامل می‌شوند. بانک ملی ایران با بیش از ۱۶ میلیارد تومان، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با ۳ میلیارد و ۴۷۴ میلیون تومان اعتبار، بانک کشاورزی ایران با یک میلیارد و ۵۶۹ میلیون تومان، بانک سپه یک میلیارد و ۲۰۰ هزار تومان، بانک توسعه تعاون و بانک مسکن با ۹۰۰ میلیون تومان، بانک توسعه صادرات با ۷۵۶ میلیون تومان، بانک صنعت و معدن با ۲۱۰ میلیون تومان، اعتبار تکلیفی دارند. مجموع این اعتبارات تکلیفی برای بانک‌های مشمول، به ۲۵ میلیارد و ۳۸۹ میلیون و ۵۰۰ هزار تومان می‌رسد. با نگاه دیگر، می‌توان گفت که بانک‌های کشور حدوداً ۳،۸ درصد از کل اعتبارات تکلیفی را برعهده دارند.

اعتبار تکلیفی ۲ میلیارد و ۴۰۰ میلیون تومانی برای ۵ صندوق

همچنین پنج صندوق نیز در این تبصره مشمول پرداخت اعتبار هستند. بیشترین اعتبار در بین صندوق‌ها مربوط به صندوق ضمانت صادرات ایران با ۲ میلیارد و ۱۱۸ میلیون تومان اعتبار تکلیفی است. صندوق ضمانت و سرمایه‌گذاری تعاون با ۱۹۸ میلیون تومان، صندوق بیمه محصولات کشاورزی با ۸۳ میلیون تومان، صندوق توسعه صنایع دریایی با ۳۱ میلیون تومان و صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع

الکترونیک با ۲ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان در رتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند. در مجموع نیز سهم ۲ میلیارد و ۳۳۲ میلیون تومان در تأمین اعتبارات این تبصره دارند.

۱۰ درصد اعتبارات تبصره ۹ برای ۱۸ سازمان دولتی

در بین ۲۶۸ ارگان مذکور، حدود ۱۸ سازمان دولتی حضور دارند. که در مجموع ۶۵ میلیارد و ۹۷۲ میلیون تومان و ۲۰۰ هزار تومان یا حدود ۱۰ درصد اعتبارات مربوط به سازمان‌های دولتی می‌شود. سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی ایران با بیش از ۳۸ میلیارد و ۴ میلیون تومان جزء اولین سازمان‌ها با بیشترین اعتبار تکلیفی است. سازمان راهبردی و حمل‌ونقل جاده‌ای نیز در این حوزه بیش از ۱۰ میلیارد و ۵۰۰ میلیون تومان اعتبار باید صرف کند. سازمان بنادر و دریانوردی نیز ۹ میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان اعتبار تکلیفی دارد.

۸۲ درصد اعتبارات تکلیفی پژوهشی در دست شرکت‌های دولتی

در بخش شرکت‌ها نیز حدوداً ۲۲۲ شرکت وجود دارد که مجموع اعتبارات تکلیفی این شرکت‌ها بیش از ۵۴۹ میلیارد و ۸۵۴ میلیون تومان است. باید به این نکته اشاره کرد که بیش از ۸۲ درصد از اعتبارات پژوهشی که باید به صندوق واریز شود از سمت شرکت‌های دولتی و مادر است. شرکت مجتمع پارس جنوبی، همانطور که پیش از آن نیز اشاره کردیم با اعتبار تکلیفی بیش از ۳۰۱ میلیارد تومان در جمع پنج شرکت اول قرار دارد. برای شرکت مادر تخصصی ملی صنایع پتروشیمی، ۱۹ میلیارد و ۶۰۰ میلیون تومان اعتبار تکلیفی در نظر گرفته شده است. شرکت‌های بهره‌برداری نفت و گاز آغاچاری ۱۵ میلیارد و ۱۴۶ میلیون تومان اعتبار خواهد داشت. همچنین شرکت مادر تخصصی مدیریت تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران ۱۵ میلیارد تومان بودجه پژوهشی خود را باید به حساب صندوق عتف واریز کند. ۵۱ شرکت گازی و نفت که در بین این شرکت‌ها حضور دارند، بیش از ۳۸۵ میلیارد تومان از اعتبارات را به خود اختصاص داده‌اند. در صدر آنها شرکت گاز پارس جنوبی، آغاچاری، شرکت نفت و گاز پارس با بیش از ۱۱ میلیارد تومان، شرکت انتقال گاز ایران با بیش از ۴ میلیارد تومان قرار گرفته‌اند. همچنین حدود ۲۰ شرکت مربوط به حوزه نفت در بین شرکت‌ها وجود دارد که مبلغ اعتبار آنها جمعاً به ۵۸ میلیارد و ۹۴ میلیون تومان می‌رسد.